

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь запланавала ў хуткім часе прэсвыдзіць пасяджэнне калегіі, на якім, у ліку іншых пытанняў, будзе прааналізаваны стан спраў па захаванні і развіцці нашай традыцыйнай народнай культуры, у планах — і абмеркаванне ўзроўню навуковага забеспячэння і канцэптуальнасці навучальнага працэсу ў названай сферы. Напярэдадні гэтай падзеі навукоўцы-фалькларысты, этнахарэографы, выкладчыкі, у асноўным — з Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, ініцыявалі сустрэчу ў рэдакцыі "К", вызначылі склад "дэлегацыі", каб яшчэ раз акрэсліць зладзённыя праблемы, звязаныя з папулярнасцю і ўдасканаленнем айчыннага традыцыйнага мастацтва. Гаворка была працяглай, часам у выступленнях пераважалі эмоцыі, але яны не перашкодзілі акрэсліць праблемнае поле сучаснай практычнай фалькларыстыкі. Сёння мы публікуем вытрымкі з выступленняў нашых неаб'якавых гасцей.

няе свае таленты. Працэс вуснага пераймання ўменняў — пастаянны. Удзельнікі "Берагіні" паступова становяцца і харэографамі, і пастаноўшчыкамі, і рэжысёрамі. Авалодваюць яшчэ і народнымі музычнымі інструментамі, робяць сабе строі... Тым не менш, не кожны ў краіне ведае, што такое "Берагіня", якая існуе ўжо дваццаць гадоў. Між тым, яна мае свае фестывалі-спадарожнікі. Да прыкладу, у Брэсце кожны два гады ладзіцца "Радавод". Апошнім разам у ім удзельнічала 17 000 дзяцей. Але крыўдна тое, што ў гэтых працэсах актыўна ідуць аддзелы адукацыі, а не культуры. Натуральна, шмат зрабіў і робіць для "Берагіні" ад-

яе назваць вытворча-эксперыментальнай. Патрэбны пошук аптымальных шляхоў мадэрнізацыі, рэканструкцыі музычных інструментаў. Адзінкавыя экзэмпляры будуць апрабаваныя, а потым можна будзе ставіць іх на "патоку". У адваротным выпадку, праблема інструментарыя так і застаецца праблемай, а беларуская дудка так і не ўвойдзе ў працэс навучання нашых дзяцей. А гаворка цяпер ідзе пра стварэнне перапытайнай сістэмы навучання. Значыць, і сярэднія спецыяльныя ўстановы, і ВНУ павінны ўключыцца ў гэты працэс...

вая, а не як камерцыйна-вытворчая структура... У нас ёсць яшчэ адна праблемная ўстанова: Інстытут культуры Беларусі. Стваралі яго як навучальную структуру, а цяпер патрабуем і навукі, і аналітыкі... Дзе па-за межамі БДУКіМ размясціць названую вытворчую лабараторыю — гэта асобная задача, гэта асобнае рашэнне... Нас цяпер павінна цікавіць іншая праблема, якая паўплывае і на вырашэнне першай. Яна датычыцца якасна новага ўзроўню навучання студэнтаў, у тым ліку і для таго, каб выраста папярэдняга спецыяліста. Калі мы будзем ва ўніверсітэце транспіраваць традыцыйную культуру пад фанаграму, дык ці здолеем выхаваць прафесіянала?

Мы згубілі спецыялістаў, якіх колісь называлі "кіраўнік аматырскага калектыву". Пішам у дыпломах: "артыст", "балетмайстар", "рэжысёр"... Натуральна, ніводны выпускнік з такой "дыпломнай псіхалогіяй" не выедзе за межы Мінска, не трапіць у райцэнтр. А псіхалогія навучання павінна быць зусім іншай: ты будзеш стаяць ля вытокаў "аматарскага прафесіяналізму", ты будзеш адказваць за культуру рэгіёна. І не варта забывацца, што БДУКіМ рыхтуе спецыялістаў для развіцця менавіта народнай творчасці...

Не толькі аўтэнтыка

— Нядаўна былі на Міжнародным конкурсе "Малахітавая шкатулка" ў Санкт-Пецярбургу — прывезлі Гран-пры і I месца... Так, аўтэнтыка прымушае прагнуцца генетычную памяць, і яе патрэбна ўсюляк развіваць. Але не варта забывацца і на магутную шляхецкую культуру Беларусі. А беларуская дудка цудоўна гучыць і з сімфанічным, і з духавым аркестрамі...

Такім чынам, пад час сустрэчы ў рэдакцыі "К" былі агучаны пэўныя праблемы асобна ўзятаяй ВНУ, якая, па прызначэнні сваім, абавязана наўпрост уплываць на дынаміку далейшага развіцця не толькі традыцыйнай народнай, але і сённяшняй рэгіянальнай культуры. Праблемы, калі падсумоўваць, наступныя: няўключанасць у большасць вучэбных планаў экспедыцыйнага знаёмства з традыцыяй; адсутнасць напрацовак па шматузроўневай (школа — вучылішча — ВНУ) падрыхтоўцы выканаўцаў на каранёвых беларускіх музычных інструментах; адсутнасць у рэгіёнах сістэмнай прафэрыянтацыйнай дзейнасці па выхаванні абтэрыянтаў, сарыентаваных на традыцыйную культуру; скіраванасць адукацыі на выканальніцкі фалькларызм, а не ўласна на фальклор, стымуляцыю яго самазахавання і самаарганізацыі. Праблема гэтая, як падаецца, — далёка не лакальная і не вузакпрофільная. Інакш кажучы, вырашэнне іх заўжды было ў полі зроку "К". Так што сённяшня публікацыя — не першая і не апошняя.

Матэрыялы падрыхтаваў
Яўген РАПІН
Фота Юрыя ІВАНОВА

Фалькларыстыка без фалькларыста?

Трапіць на фестывалі

Вячаслаў КАЛАЦЭЙ,
загадчык кафедры
этналогіі і фальклору
БДУКіМ:

— У 2007-м былі знойдзены аўдыязапісы беларускай дуды, а сёлета — відэазапісы, на якіх яна гучыць у 1930-я. Высветлілася, што на інструменце, які аднаўляюць цягам вось ужо трыццаці гадоў, ніхто цяпер не грае ў адпаведнасці з традыцыяй. Чаму? З той прычыны, што ў свой час недастаткова прыслухоўваліся да меркавання тэарэтыкаў-даследчыкаў. А даследаванні ў нашай сферы павінны спалучацца з практычнай дзейнасцю. Універсітэцкая ж акустычная лабараторыя работу стыніла...

Наша кафедра за восем гадоў існавання займала міжнароднае прызнанне. Усе выпускнікі працуюць толькі па спецыяльнасці. Навучанне заснавана на кантактах з носьбітамі традыцый і ладзіцца на падставе вуснага пераймання. Нас рады бачыць на замежных фестывалах. Тым не менш, нашу паездку разам з гуртом "Стаўбунскія вячоркі" на Міжнародны фестываль "Спадкаемцы традыцый" аплаціў не БДУКіМ (хоць камандзіроўка прадуладжвалася Дзяржпраграмай "Культура Беларусі"), а Санкт-Пецярбургскія фалькларысты. На фестывальнай дударскай традыцыі ў Славакіі мы выехалі са студэнтамі толькі пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь...

Для сувязі навукі і вытворчасці

Віктар КУЛЬПІН, старшыня
Асацыяцыі майстроў музычных
інструментаў Беларускага саюза
музычных дзеячаў:

— У ДШМ мы вучым дзяцей выконваць творы, а не граць іх. Трэба зрабіць у масавай музычнай школе данотны перыяд, заснаваны на вуснай традыцыі. Тады ва ўстановах культуры не будзе недахопу на спрактыкаваных акампаніятарай, якія могуць імправізаваць.

Лабараторны дударскі нюанс і "дыпломная псіхалогія" спецыяліста

Дуда і была прызначана для таго, каб засвоіць выкананне на ёй з дапамогай вуснай традыцыі. У 2001 годзе па распараджэнні Прэзідэнта нашай краіны пры БДУКіМ была створана лабараторыя беларускіх народных інструментаў. І лабараторыя мэтадычна кіравана працавала на адраджэнне інструмента. Але на яго масавы выбар мы так і не выйшлі, сувязі навукі з вытворчай, пра якую шмат гаварылася на Першым З'ездзе вучоных, так і не атрымалася ў нашым выпадку. Лабараторыя стала не вытворчай, а музыказнаўчай. Унікальныя станкі і апаратуру перадалі летаць у прыватныя рукі...

Ці толькі лапці ды брылі...

Таццяна ВАЛОДЗІНА, загадчык
аддзела фалькларыстыкі
і культуры слаўянскіх народаў
Інстытута мастацтва, этнаграфіі
і фальклору Нацыянальнай
акадэміі навук Беларусі:

— У асноўных пазіцыях традыцыйная культура па-ранейшаму застаецца сялянскай. Якімі шляхамі і метадамі мы павінны транспіраваць у будучае гэтую спадчыну, каб захавць светапоглядную аснову традыцыі, што не дае знікнуць народу? Інакш кажучы, варта перацягнуць у XXI стагоддзе лапці ды саламяныя брылі ці зтыку, мастацтва і духоўнасць?..

Дык што такое "Берагіня"?

Мікола КОЗЕНКА, мастацкі
кіраўнік і аўтар канцэпцыі
Рэспубліканскага фестывалю
фальклорнага мастацтва
"Берагіня":

— Наш фестываль — не фармальны, не разавы, а сістэмны. Дзеці, стваральнікі, арганічна ўключаны ў народнае мастацтва і спантанна працягваюць самыя роз-

дзел культуры Акцябрскага райвыканкама. Потым падключыліся іншыя іх калегі з Гомельшчыны. А што ж астатнія?..

Прафесіяналаў мала

Энгельс ДАРАШЭВІЧ,
прафесар кафедры
этналогіі і фальклору
БДУКіМ:

— Нашы студэнты штогод едуць на практыку, працуюць "у полі", назапашаны матэрыял даследуюць цягам усяго навучання. Фактычна, гэта сістэмная рэканструкцыя лакальных народных святаў, якія знікаюць. І па-стэ сканчэння ўстановы выпускнікі працуюць, у асноўным, у райцэнтрах, у вёсках. Але кадравая праблема — існуе. За стан традыцыйнай спадчыны павінны адказваць прафесіяналы, якіх не хапае. Інавацыйная спецыялізацыя этнафоназнаўства атрымала ў свой час дыплом UNESCO за захаванне нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Але з усяго ўніверсітэта жэкспедыцыйнай дзейнасцю, уключанай у вучэбныя планы (без чаго няма кантакту з носьбітамі традыцыі, няма далучэння да яе), займаецца ўсяго тры дзясяткі студэнтаў і дзясяткі выкладчыкаў. А толькі на факультэце традыцыйнай культуры — семсот студэнтаў і 150 педагогаў. Атрымліваецца, што кафедры не займаюцца сапраўдным фальклорам, традыцыйная культура ў вучэбным працэсе — выключэнне, а не правіла...

Дэфіцыт інструментарыя

Аляксандр КАРАЦЕУ,
прафесар кафедры
духавой музыкі БДУКіМ:

— Народна-інструментальная лабараторыя пры БДУКіМ павінна існаваць, але варта

А філасофская база не пашкодзіла б...

Аляксей РАГУЛЯ, прафесар
кафедры этналогіі
і фальклору БДУКіМ:

— Трэба ўкараняць у жыццё культурфіласофскія сэнсы, закладзеныя ў народнай традыцыі... Мы забыліся на катэгорыю "народнасць культуры", у нас даўно не было на гэты конт тэарэтычных даследаванняў. А для развіцця народнай культуры ў новых умовах патрэбна новая тэарэтычная база. Калі казаць канкрэтней, мы павінны стварыць нейкі агульны міжфакультэцкі калектыв, куды ўвайшлі б знаныя даследчыкі-фалькларысты, менавіта для мэтадычна кіраванага тэарэтычнага даследавання, для яснага бачання і рэтраспектывы ды перспектывы. І патрэбны менавіта агульны калектыв, бо цяпер кожны з навукоўцаў заняты індывідуальным, так бы мовіць, праектам...

Не стае менеджарскага падыходу

Алена РЫБІЧЫНСКАЯ,
харэограф, рэжысёр:

— Сапраўды, як наша сённяшня навука даследуе перспектыву развіцця культуры, і не толькі традыцыйнай? Неаспрэчна, што толькі навуковы падыход зробіць заўтрашні дзень больш выніковым, у тым ліку і ў плане падрыхтоўкі кадраў для культурнай сферы. А гэтыя кадры на сёння павінны быць добрымі кіраўнікамі, менеджарамі, якія бачаць праблематыку ў цэлым... Што да лабараторыі, дык яна, лічу, павінна існаваць пры БДУКіМ як навуко-